

ID: 113144

Dobré mravy

Jsou-li právním jednáním porušeny principy dobrých mravů, uplatní se tento korektiv i ve vztazích mezi podnikateli. Porušení korektivu dobrých mravů má za následek absolutní neplatnost právního jednání. Případný závěr soudu o absolutní neplatnosti ujednání stran pro rozpor s korektivem dobrých mravů je však zásahem výjimečným a vždy odůvodněným mimořádnými okolnostmi daného případu.

Uzavřel-li podnikatel fyzická osoba smlouvu s jiným podnikatelem v rámci své podnikatelské činnosti, nelze vyloučit, že mu bude přináležet zákonná ochrana jako tzv. slabší straně za podmínek § 433 o. z. Práva dovolávat se ochrany prostřednictvím právní úpravy poskytující ochranu před zneužívajícím jednáním jiného podnikatele podle § 433 o. z. nezbavuje podnikatele, je-li v závazku slabší stranou, ani ustanovení § 1797 o. z.

Je-li jeden z podnikatelů slabší stranou, dopadá působnost právní úpravy o adhezní kontraktaci i na vztahy mezi podnikateli (nevyloučí-li si ji strany za splnění zákonných předpokladů podle § 1801 o. z.). Pouhá nepřiměřenost úplaty, tedy i úroku, však předmětem přezkumu právní úpravou adhezních smluv (prostřednictvím § 1800 odst. 2 o. z.) být nemůže. Samotná výše úroků nebude ve vztazích mezi podnikateli zpravidla bez dalších okolností představovat naplnění ani zákonných předpokladů rozporu s dobrými mravy podle § 588 o. z.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 23 ICdo 56/2019-87 ze dne 16.3.2021)

Nejvyšší soud rozhodl ve věci žalobkyně PROFI CREDIT Czech, a. s., se sídlem v P., zastoupené JUDr. E.P., MBA, advokátem se sídlem v H.K., proti žalované Insolvency Project v. o. s., se sídlem v H.K., jako insolvenční správce dlužníka D. S., zastoupené JUDr. M.N., advokátem se sídlem v H.K., o určení pravosti pohledávky, vedené u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. 79 ICm XY, jako incidenční spor v insolvenční věci dlužníka D. S., narozeného XY, bytem XY, vedené u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. KSUL 79 INS XY, o dovolání žalované proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 12. 2018, č. j. 79 ICm XY, 101 VSPH XY (KSUL 79 INS XY), tak, že dovolání žalované se odmítá v rozsahu, ve kterém směřuje proti té části I. výroku rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 12. 2018, č. j. 79 ICm XY, 101 VSPH XY (KSUL 79 INS XY), kterou odvolací soud rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 22. 5. 2018, č. j. 79 ICm XY, změnil tak, že se určuje, že žalobkyně má za dlužníkem D. S. v insolvenčním řízení vedeném u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. KSUL 79 INS XY dílčí pohledávku č. 2 ve výši 142.445 Kč a dílčí pohledávku č. 4 ve výši 66.732 Kč. Ve zbytku se rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 12. 2018, č. j. 79 ICm XY, 101 VSPH XY (KSUL 79 INS XY), zrušuje a věc se vrací odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Ústí nad Labem (dále jen „insolvenční soud“) rozsudkem ze dne 22. 5. 2018, č. j. 79 ICm XY, zamítl žalobu na určení, že:

a) Část pohledávky č. 1 žalobkyně za dlužníkem D. S. ve výši 160.249,64 Kč, která byla na přezkumném jednání popřena insolvenčním správcem v řízení vedeném u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. KSUL 79 INS XY, byla přihlášena po právu, a to jako pohledávka nezajištěná a nevykonatelná.

b) Pohledávka č. 2 žalobkyně za dlužníkem D. S. ve výši 142.445 Kč, která byla na přezkumném jednání popřena insolvenčním správcem, byla do insolvenčního řízení vedeného u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. KSUL 79 INS XY přihlášena po právu jako pohledávka nezajištěná a nevykonatelná.

c) Pohledávka č. 3 žalobkyně za dlužníkem D. S. ve výši 68.744 Kč, která byla na přezkumném jednání popřena insolvenčním správcem, byla do insolvenčního řízení vedeného u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. KSUL 79 INS XY přihlášena po právu jako pohledávka nezajištěná a nevykonatelná.

d) Pohledávka č. 4 žalobkyně za dlužníkem D. S. ve výši 66.732 Kč, která byla na přezkumném jednání popřena insolvenčním správcem, byla do insolvenčního řízení vedeného u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. KSUL 79 INS XY přihlášena po právu jako pohledávka nezajištěná a nevykonatelná (I. výrok).

Rozhodl dále, že žalobkyně je povinna zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení částku 8.228 Kč do 3 dnů od právní moci rozsudku (II. výrok).

2. Insolvenční soud vyšel z toho, že:

a. Usnesením insolvenčního soudu ze dne 27. 9. 2017, č. j. KSUL 79 INS XY, byl zjištěn úpadek dlužníka D. S. (dále též jen „dlužník“), bylo povoleno jeho řešení oddlužením a insolvenčním správcem dlužníka byla ustanovena žalovaná.

b. Žalobkyně přihlásila jako věřitel č. 2 přihláškou vedenou v insolvenčním rejstříku pod označením P2 pohledávku v celkové výši 510.201 Kč. Tato pohledávka byla přihlášena v celém rozsahu jako nevykonatelná a nezajištěná a sestávala ze čtyř samostatných dílčích pohledávek.

c. Dílčí pohledávka č. 1 představovala nezaplacené a zesplatněné splátky dle Smlouvy o revolvingové zápůjčce č. 9200086962 ve výši 232.280 Kč, dílčí pohledávka č. 2 představovala smluvní pokuty dle čl. 8 odst. 8.1 písm. a), b) a čl. 8 odst. 8.5 téže smlouvy ve výši 142.445 Kč, dílčí pohledávka č. 3 představovala nezaplacené a zesplatněné splátky dle Smlouvy o revolvingové zápůjčce č. 9200068798 ve výši 68.744 Kč a dílčí pohledávka č. 4 představovala smluvní pokuty dle čl. 8 odst. 8.1 písm. a), b) a čl. 8 odst. 8.5 téže smlouvy ve výši 66.732 Kč.

d. V rámci přezkumu pohledávek žalovaná v postavení insolvenčního správce dlužníka popřela dílčí pohledávku č. 1 co do pravosti a výše ohledně částky 160.249,64 Kč a dílčí pohledávky č. 2, č. 3 a č. 4 co do pravosti i výše v celém jejich rozsahu.

e. Žalobkyně se domáhala určení, že má za dlužníkem část dílčí pohledávky č. 1 ve výši 160.249,64 Kč, dílčí pohledávku č. 2 ve výši 142.445 Kč, dílčí pohledávku č. 3 ve výši 68.744 Kč a dílčí pohledávku č. 4 ve výši 66.732 Kč, uplatněné v insolvenčním řízení vedeném ve věci dlužníka pod sp. zn. KSUL 79 INS XY.

3. Insolvenční soud vzal za prokázané, že:

- a. Žalobkyně uzavřela s dlužníkem postupně dvě smlouvy o revolvingových zápůjčkách.
- b. Dle Smlouvy o revolvingové zápůjčce č. 9200068798 ze dne 13. 8. 2015 poskytla žalobkyně dlužníkovi zápůjčku ve výši 50.000 Kč s kapitalizovaným úrokem 76.912 Kč, přičemž celková dlužná částka tak činila 126.912 Kč a dlužník ji měl vrátit ve 48 měsíčních splátkách ve výši 2.644 Kč.
- c. Pro případ prodlení dlužníka s úhradou jednotlivých splátek byla mezi stranami sjednána smluvní pokuta 8 % z dlužné splátky po 15 dnech prodlení a 13 % z dlužné splátky po 30 dnech prodlení. Ocitl-li se dlužník v prodlení s úhradou splátky po dobu delší než 30 dnů, byl věřitel oprávněn celý dluh zesplatnit. Neuhradil-li dlužník novou jistinu zápůjčky ani ve lhůtě 5 dnů ode dne, kdy došlo k zesplatnění zápůjčky, byl dále dlužník povinen zaplatit věřiteli nad rámec uvedené smluvní pokuty další jednorázovou smluvní pokutu ve výši 50 % z celkové výše všech sjednaných splátek zápůjčky.
- d. Dlužník uhradil věřiteli dle této smlouvy celkem pouze částku 58.168 Kč a zbývalo doplatit 68.744 Kč. Následně žalobkyně oznámila dlužníkovi zesplatnění zápůjčky z důvodu, že dlužník porušil smlouvu o zápůjčce neplněním závazků dle splátkového kalendáře, a vyzvala jej k úhradě dlužné částky 135.476 Kč. Dlužné splátky byly vyčísleny ve výši 68.744 Kč, neuhrazené penalizační faktury částkou 3.276 Kč a 50% smluvní pokuta částkou 63.456 Kč.
- e. Dle Smlouvy o revolvingové zápůjčce č. 9200086962 ze dne 23. 9. 2016 poskytla žalobkyně dále dlužníkovi zápůjčku ve výši 110.000 Kč s kapitalizovaným úrokem ve výši 168.736 Kč, přičemž celková dlužná částka tak činila 278.736 Kč a dlužník ji měl vrátit ve 48 měsíčních splátkách ve výši 5.807 Kč.
- f. Poté, co dlužník přestal splácet, oznámila žalobkyně dlužníkovi zesplatnění zápůjčky a vyzvala jej k úhradě zbývající částky ve výši 374.725 Kč (dlužné splátky ve výši 232.280 Kč, penalizace ve výši 3.077 Kč a 50% smluvní pokuta ve výši 139.368 Kč).
- g. Strany uzavřely tzv. revolvingové smlouvy, součástí byly tzv. „formulářové smluvní podmínky revolvingové půjčky“.

4. Insolvenční soud dospěl při právním posouzení k závěru, že žaloba není důvodná, smlouvy o revolvingové zápůjčce jsou neplatné podle § 547 a § 580 zák. č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník (dále též jen „o. z.“). Sazba úroků 56,35 % ročně podstatně přesahuje obvyklou úrokovou sazbu u úvěrů poskytovaných bankami pro daný typ půjček, kdy průměrná úroková sazba u úvěrů a půjček pro fyzické a podnikající osoby činila v roce 2016 3,69 % ročně. Smluvní podmínky žalobkyně jsou koncipovány spíše jako pro neplatiče, kdy žalobkyně dopředu předpokládá, že dlužník svůj dluh neuhradí a ten se mu „revolvingem“ úroků, smluvních pokut a zesplatněných jistin zmnoží tak, že jedinou cestou pro něho bude podání insolvenčního návrhu. Zvýšením svého nároku o násobek dlužné částky se věřitel může snažit zlepšit své postavení vůči ostatním věřitelům po vstupu dlužníka do insolvence. Ostatně tomu by odpovídalo zesplatnění pohledávek a jejich navýšení vzápětí po podání insolvenčního návrhu dlužníkem. V posuzované věci úroková sazba převyšuje běžnou úrokovou sazbu více než 15x. Insolvenční správce uznal přihlášené pohledávky žalobkyně s běžnou úrokovou mírou. Popřel pohledávky jen v části, která odporuje dobrým mravům. Ke stejným závěrům insolvenční soud dospěl i u pohledávky č. 3, kdy opět smluvní odměna odpovídající reálné úroku se sazbou 56,48 % přesahuje několikanásobně obvyklou úrokovou sazbu u úvěrů poskytovaných bankami pro daný typ půjček, kdy průměrná úroková sazba úvěru a půjček pro fyzické osoby činila podle tabulky ČNB 4,15 % a věřitel by měl tak nárok na zaplacení pouze 54.351 Kč, ale protože dlužník uhradil vůči věřiteli celkem částku 58.168 Kč, byla pohledávka zcela splacena. Jde-li o dílčí pohledávku č. 2, činí výše požadované smluvní pokuty 129,5 % z výše „úvěru“ a toto ujednání je také v rozporu s dobrými mravy a podle § 580 o. z. proto neplatné.

5. K odvolání žalobkyně Vrchní soud v Praze (dále též jen „odvolací soud“) rozsudkem ze dne 13. 12. 2018, č. j. 79 ICM XY, 101 VSPH XY (KSUL 79 INS XY), rozsudek insolvenčního soudu změnil tak, že se určuje, že žalobkyně má za dlužníkem D. S. v insolvenčním řízení vedeném u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. KSUL 79 INS XY dílčí pohledávku č. 1 ve výši 160.249,64 Kč, dílčí pohledávku č. 2 ve výši 142.445 Kč, dílčí pohledávku č. 3 ve výši 68.744 Kč a dílčí pohledávku č. 4 ve výši 66.732 Kč (I. výrok), a rozhodl o náhradě nákladů řízení (II. výrok).

6. Ohledně dílčí pohledávky č. 1 ve výši 160.249,64 Kč a dílčí pohledávky č. 3 ve výši 68.744 Kč odvolací soud uvedl, že žalobkyně má na sjednané úroky v případě obou poskytnutých revolvingových zápůjček právo. Odvolací soud odkázal na ustavení § 1797 o. z., dle kterého podnikatel, který uzavřel smlouvu při svém podnikání, se neplatnosti smlouvy podle ustanovení § 1796 o. z. dovolat nemůže. Dle odvolacího soudu mu tudíž nepřísluší ani právo dovolávat se neplatnosti ujednání o úrocích pro rozpor s dobrými mravy dle ustanovení § 580 odst. 1 o. z. Neumožňuje-li totiž zákon podnikateli napadnout neplatnost smlouvy pro její lichevní charakter, tj. z důvodu zneužití tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti, rozrušení nebo lehkomyšlnosti podnikatele, tedy pro zjevně úmyslné protiprávní jednání vůči němu, tím spíše nemůže podnikatel namítat neplatnost ujednání o úrocích pouze pro jejich nepřiměřenou výši, kterou shledává nemravnou.

7. Ohledně dílčí pohledávky č. 2 ve výši 142.445 Kč a dílčí pohledávky č. 4 ve výši 66.732 Kč, které byly žalobkyní přihlášeny jako pohledávky ze smluvní pokuty, odvolací soud dovodil, že by bylo namísto uvažovat toliko o moderaci smluvní pokuty, neboť žalovaná dovozuje neplatnost ujednání o smluvní pokutě pro jejich nepřiměřenou výši. Měla-li tedy žalovaná výhrady k výši sjednané smluvní pokuty, pak bylo na ní, aby tomuto svému názoru svůj popěrný úkon přizpůsobila a tyto dílčí pohledávky žalobkyně popřela též co do jejich výše. Pokud tak neučinila, jak je z obsahu popěrného úkonu zjevné, není soud v incidenčním sporu oprávněn tuto otázku sám řešit, neboť popření pravosti pohledávky umožňuje soudu ve sporu o určení pravosti pohledávky zkoumat pouze základ nároku, nikoli již jeho výši nebo pořadí. Dovožovala-li žalovaná v průběhu incidenčního sporu dále neplatnost ujednání o smluvní pokutě z toho, že ve smlouvách o zápůjčce byly tyto smluvní pokuty kumulovány, pak se uvedená námitka zjevně též váže k nepřiměřenosti výše smluvní pokuty.

II. Dovolání a vyjádření k němu

8. Proti rozsudku odvolacího soudu (výslovně proti výroku I. i II.) podala žalovaná (dále též jen „dovolatelka“) dovolání s tím, že jej považuje za přípustné ve smyslu § 237 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), neboť rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena. Dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) spatřuje v nesprávné aplikaci § 580 o. z. odvolacím soudem, který dovodil, že podnikatel, který uzavřel smlouvu při svém podnikání, se neplatnosti smlouvy podle ustanovení § 1796 o. z., ale ani podle § 580 o. z. nemůže dovolat, čímž odvolací soud připouští výklad, že je možné ve vztahu s podnikatelem sjednat ve smlouvách úrokové sazby v neomezené výši, což rozhodně dle názoru dovolatelky nebylo záměrem zákonodárce.

9. Dovolatelka konstatuje, že při popření pohledávek č. 1 a č. 3 má za to, že sjednaný smluvní úrok v případě všech zápůjček uzavřených mezi žalobkyní a dlužníkem ve výši více než 56 % ročně sjednaný na období nadcházejících 48 měsíců podstatně přesahuje obvyklou úrokovou sazbu u úvěrů poskytovaných bankami pro daný typ půjček. V případech, kdy je úvěr utvrzen několika dalšími smluvními instrumenty a je podstatný rozdíl mezi sjednanou úrokovou sazbou a úrokovou sazbou obvyklou v době sjednání úvěrové smlouvy, lze takovýto úrok považovat za neplatný. Dovolatelka odkazuje na závěry vyslovené v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2015, sp. zn. 26 Cdo 1587/2015, a rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1484/2004, s tím, že sjednaný úrok je nutné považovat za rozporný s dobrými mravy a tudíž za neplatně sjednaný. Zásadu

posuzování souladnosti ujednání o výši úroku s dobrými mravy je totiž nutno uplatnit i v podnikatelském styku.

10. Dovolatelka navrhuje, aby dovolací soud napadené rozhodnutí odvolacího soudu změnil v tom smyslu, že žaloba se zamítá, a rozhodl o náhradě nákladů řízení.

11. Žalobkyně se k dovolání vyjádřila tak, že napadený rozsudek je správný, odvolací soud ho přesvědčivě odůvodnil, vypořádal se se všemi námitkami a není důvod, proč by měl být zrušen. Žalobkyně poukazuje na skutečnost, že závazkové právní vztahy mezi ní a dlužníkem nejsou vztahy spotřebitelskými, a proto tvrzená neplatnost pro údajný rozpor s dobrými mravy není relevantní a na danou věc aplikovatelná. Podnikatelský charakter vyplývá nejen z označení dlužníka, ale především též z účelu půjček a zápůjček na potřeby podnikání. Je tedy nutno vzít na zřetel zvláštnosti profesionálních vztahů podnikatelského prostředí a jeho specifické etiky. Žalobkyně uvádí, že ujednání o konkrétní výši úroků není a nemůže být nepřiměřeným ujednáním, když dlužník byl se sazbou zcela srozumitelně seznámen a informace o úrokové sazbě a smluvních pokutách mu byly jasným a srozumitelným způsobem poskytnuty. Dále odkazuje na ustálenou rozhodovací praxi dovolacího soudu s tím, že lze požadovat úroky několikanásobně vyšší, než je úrok obvyklý. Žalobkyně poukazuje též na skutečnost, že dlužník přihlášené pohledávky uznal.

12. Žalobkyně navrhuje, aby dovolání žalované bylo jako nedůvodné odmítnuto, popřípadě zamítnuto.

III. Přípustnost dovolání

13. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) se po zjištění, že dovolání bylo podáno řádně a včas, osobou k tomu oprávněnou a řádně zastoupenou advokátem (§ 240 odst. 1 a § 241 odst. 1 o. s. ř.), zabýval přípustností dovolání.

14. Podle ustanovení § 236 odst. 1 o. s. ř. dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

15. Podle § 241a odst. 2 o. s. ř. musí být v dovolání vedle obecných náležitostí (§ 42 odst. 4 o. s. ř.) uvedeno, proti kterému rozhodnutí směřuje, v jakém rozsahu se rozhodnutí napadá, vymezení důvodu dovolání, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 237 až 238a o. s. ř.) a čeho se dovolatel domáhá (dovolací návrh). K vymezení přípustnosti dovolání srov. především usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2394/2013, uveřejněné pod číslem 4/2014 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, jakož i stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16, uveřejněné pod číslem 460/2017 Sb.

16. Dovolací soud je při přezkoumání rozhodnutí odvolacího soudu vázán uplatněným dovolacím důvodem (srov. § 242 odst. 3 větu první o. s. ř.); vyplývá z toho mimo jiné, že při zkoumání, zda napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo která již dovolacím soudem vyřešena byla, ale má být posouzena jinak, a zda je tedy dovolání podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné, může posuzovat jen takové právní otázky, které dovolatel v dovolání označil.

17. Podle ustanovení § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud

nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

18. V rozsahu, v němž dovolání směřovalo do té části I. výroku napadeného rozhodnutí, kterou odvolací soud rozsudek insolvenčního soudu změnil tak, že se určuje, že žalobkyně má za dlužníkem D. S. v insolvenčním řízení vedeném u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. KSUL 79 INS XY dílčí pohledávku č. 2 ve výši 142.445 Kč a dílčí pohledávku č. 4 ve výši 66.732 Kč, Nejvyšší soud dovolání odmítl podle § 243c odst. 1 věty první o. s. ř., jelikož potud dovolatelka způsobem odpovídajícím požadavku ustanovení § 241a odst. 2 o. s. ř. nevymezila důvod přípustnosti dovolání ani dovolací důvod. Z obsahu dovolání plyne, že žádná ze zde uvedených otázek se těchto výroků zjevně netýká, a ohledně těchto výroků dovolatelka v dovolání žádným způsobem neargumentovala.

19. V rozsahu, v němž dovolání směřuje proti té části I. výroku napadeného rozhodnutí, kterou odvolací soud rozsudek insolvenčního soudu změnil tak, že se určuje, že žalobkyně má za dlužníkem D. S. v insolvenčním řízení vedeném u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. KSUL 79 INS XY dílčí pohledávku č. 1 ve výši 160.249,64 Kč a dílčí pohledávku č. 3 ve výši 68.744 Kč, je dovolání přípustné, neboť v judikatuře Nejvyššího soudu dosud nebyla řešena otázka, zda lze ve vztazích mezi podnikateli za účinnosti občanského zákoníku od 1. 1. 2014 vyslovit neplatnost ujednání o úrocích pro rozpor s dobrými mravy a za jakých předpokladů.

20. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou v dovolání namítány a ze spisu se nepodávají. Nejvyšší soud se proto - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelkou, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

21. Právní poměr mezi účastníky se dle § 3028 odst. 1 zák. č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, řídí ustanoveními tohoto zákona.

IV. Důvodnost dovolání a právní úvahy dovolacího soudu

22. Dovolání je též důvodné.

Rozhodná právní úprava

23. Podle § 1 odst. 2 o. z. nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.

24. Podle § 419 o. z. spotřebitelem je každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná.

25. Podle § 433 odst. 1 o. z. kdo jako podnikatel vystupuje vůči dalším osobám v hospodářském styku, nesmí svou kvalitu odborníka ani své hospodářské postavení zneužít k vytváření nebo k využití závislosti slabší strany a k dosažení zřejmé a nedůvodné nerovnováhy ve vzájemných právech a povinnostech stran.

26. Podle § 547 o. z. právní jednání musí obsahem a účelem odpovídat dobrým mravům i zákonu.

27. Podle § 576 o. z. týká-li se důvod neplatnosti jen takové části právního jednání, kterou lze od jeho

ostatního obsahu oddělit, je neplatnou jen tato část, lze-li předpokládat, že by k právnímu jednání došlo i bez neplatné části, rozpoznala-li by strana neplatnost včas.

28. Podle § 580 odst. 1 o. z. je neplatné právní jednání, které se přičí dobrým mravům, jakož i právní jednání, které odporuje zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje.

29. Podle § 588 o. z. soud přihlédne i bez návrhu k neplatnosti právního jednání, které se zjevně přičí dobrým mravům, anebo které odporuje zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek. To platí i v případě, že právní jednání zavazuje k plnění od počátku nemožnému.

30. Podle § 1796 o. z. je neplatná smlouva, při jejímž uzavírání někdo zneužije tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti, rozrušení nebo lehkomyšlnosti druhé strany a dá sobě nebo jinému slíbit či poskytnout plnění, jehož majetková hodnota je k vzájemnému plnění v hrubém nepoměru.

31. Podle § 1797 o. z. podnikatel, který uzavřel smlouvu při svém podnikání, nemá právo požadovat zrušení smlouvy podle § 1793 odst. 1 o. z., ani se nemůže dovolat neplatnosti smlouvy podle § 1796 o. z.

32. Podle § 1798 o. z. ustanovení o smlouvách uzavíraných adhezním způsobem platí pro každou smlouvu, jejíž základní podmínky byly určeny jednou ze smluvních stran nebo podle jejích pokynů, aniž slabší strana měla skutečnou příležitost obsah těchto základních podmínek ovlivnit (odst. 1). Použije-li se k uzavření smlouvy se slabší stranou smluvní formulář užívaný v obchodním styku nebo jiný podobný prostředek, má se za to, že smlouva byla uzavřena adhezním způsobem (odst. 2).

33. Podle § 1799 o. z. doložka ve smlouvě uzavřené adhezním způsobem, která odkazuje na podmínky uvedené mimo vlastní text smlouvy, je platná, byla-li slabší strana s doložkou a jejím významem seznámena nebo prokáže-li se, že význam doložky musela znát.

34. Podle § 1800 o. z. obsahuje-li smlouva uzavřená adhezním způsobem doložku, kterou lze přečíst jen se zvláštními obtížemi, nebo doložku, která je pro osobu průměrného rozumu nesrozumitelná, je tato doložka platná, nepůsobí-li slabší straně újmu nebo prokáže-li druhá strana, že slabší straně byl význam doložky dostatečně vysvětlen (odst. 1). Obsahuje-li smlouva uzavřená adhezním způsobem doložku, která je pro slabší stranu zvláště nevýhodná, aniž je pro to rozumný důvod, zejména odchyluje-li se smlouva závažně a bez zvláštního důvodu od obvyklých podmínek ujednávaných v obdobných případech, je doložka neplatná. Vyžaduje-li to spravedlivé uspořádání práv a povinností stran, soud rozhodne obdobně podle § 577 (odst. 2).

35. Podle § 1801 o. z. odchýlí-li se strany od § 1799 nebo 1800 nebo vyloučí-li některé z těchto ustanovení, nepřihlíží se k tomu. To neplatí pro smlouvy uzavřené mezi podnikateli, ledaže strana prokáže, že doložka uvedená mimo vlastní text smlouvy a navržená druhou smluvní stranou hrubě odporuje obchodním zvyklostem a zásadě poctivého obchodního styku.

Rozhodné právní otázky řešené v projednávané věci

36. Dovolání je přípustné, neboť v judikatuře dovolacího soudu dosud nebyla řešena otázka, zda lze ve vztazích mezi podnikateli za účinnosti občanského zákoníku od 1. 1. 2014 vyslovit neplatnost ujednání o úrocích pro rozpor s dobrými mravy a za jakých předpokladů. V souvislosti s touto otázkou vzhledem ke skutkovým zjištěním soudů je třeba současně vyřešit:

a) Není-li tento korektiv vyloučen ani mezi podnikateli, co je právním následkem jeho porušení;

b) Není-li tento korektiv vyloučen ani mezi podnikateli, zdali je korektiv dobrých mravů korektivem primárním, případně zdali se odvolací soud měl zabývat i korektivy dalšími, poskytujícími právní ochranu jedné ze stran před zneužívajícím jednáním druhé strany (například právní úprava ochrany slabší strany);

c) Jde-li o ochranu podnikatele v postavení slabší strany, zdali je přímo aplikovatelná právní ochrana takové slabší strany prostřednictvím ustanovení § 433 o. z., příp. jde-li o adhezní smlouvy, prostřednictvím ustanovení § 1798 a násl. o. z.;

d) Nepřipustil-li odvolací soud aplikaci korektivu dobrých mravů s odkazem na § 1797 o. z. vylučující lichvu mezi podnikateli, jaký je vztah § 1797 o. z. ke korektivu dobrých mravů podle § 588 o. z., příp. k ochraně slabší strany prostřednictvím § 433 o. z.;

e) Je-li vzhledem k dovolacím důvodům dovolacímu přezkumu otevřena toliko otázka sjednaného úroku, zdali a za jakých podmínek lze přezkoumávat výši úroku sjednaného mezi podnikateli prostřednictvím korektivu dobrých mravů, případně právní ochranou slabší strany podnikatele prostřednictvím § 433 o. z. či úpravou adhezních smluv.

Aplikovatelnost korektivu dobrých mravů ve vztazích mezi podnikateli

37. Odvolací soud svůj závěr o existenci pohledávky č. 1 ve výši 160.249,64 Kč a pohledávky č. 3 ve výši 68.744 Kč odůvodnil s tím, že nemůže-li se dle § 1797 o. z. podnikatel, který uzavřel smlouvu při svém podnikání, dovolávat neplatnosti dle § 1796 o. z., pak se nemůže dovolávat neplatnosti ujednání o úrocích pro rozpor s dobrými mravy dle § 580 o. z.

38. Takové právní posouzení je však v otázce obecného principu použitelnosti korektivu dobrých mravů na vztahy mezi podnikateli v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 22. 9. 2020, sp. zn. 32 Cdo 1490/2019, dovedl a odůvodnil závěr, dle kterého „i podle právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 platí, že smluvní volnost stran podléhá korektivu dobrých mravů, jenž pro právní jednání obecně vyplývá z ustanovení § 1 odst. 2 a § 547 o. z., a že právní jednání, které se přičí dobrým mravům, je třeba posoudit jako neplatné (§ 580 odst. 1 a § 588 o. z.)“.

39. Závěr, dle kterého dopad § 1797 o. z. nevyklučuje možnost dovolat se neplatnosti ujednání pro rozpor s dobrými mravy i ve vztahu mezi podnikateli, obecně přijímá i literatura (viz např. Dočkal, T. Zásada přiměřenosti a její odraz v neúměrném zkrácení a lichvě. Právní rozhledy, 2014, č. 9, s. 310 a násl.; Janoušek, M. In: Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1879; Bejček, J. Soukromoprávní ochrana slabšího obchodního partnera. Bulletin advokacie, 2015, 7-8, s. 24-36).

40. Ve věci sp. zn. 32 Cdo 1490/2019 Nejvyšší soud posuzoval otázku možnosti aplikace korektivu dobrých mravů na sjednané úroky z prodlení. Dospěl přitom k závěru, že korektiv dobrých mravů lze uplatnit i v případě, kdy by ujednání o výši úroků z prodlení bylo zneužitím smluvní volnosti v neprospěch dlužníka. Podle citovaného rozhodnutí „postavení dlužníka jako podnikatele jej přitom takové ochrany nezabavuje. Pro podnikatele je v § 1797 o. z. zapovězeno požadovat zrušení smlouvy podle § 1793 odst. 1 o. z. (neúměrné zkrácení), či se dovolávat neplatnosti smlouvy podle § 1796 o. z. (lichva). Z důvodové zprávy k občanskému zákoníku vyplývá, že toto ustanovení respektuje dřívější právní úpravu § 267 odst. 2 obč. zák., podle níž nebylo možné v podnikatelských vztazích napadnout smlouvu uzavřenou v tísní za nápadně nevýhodných podmínek. Tato dřívější úprava přitom neznamenalala, že by nebylo možné posuzovat ujednání o úrocích z prodlení ve smlouvě uzavřené mezi podnikateli jako neplatné pro rozpor s dobrými mravy [...]. Ani v poměrech nové právní úpravy

Nejvyšší soud neshledává důvod zbavovat podnikatele ochrany proti excesivním ujednáním o úrocích z prodlení, která se přičítá obecným morálním zásadám demokratické společnosti, jen z důvodu, že je profesionálem v příslušné oblasti. V případě podnikatele, který uzavřel smlouvu při svém podnikání, však zpravidla (s ohledem na jeho předpokládanou profesionalitu) nebude možné rozpor s dobrými mravy spatřovat v existenci hrubého nepoměru vzájemných plnění vzniklého tím, že při uzavírání smlouvy někdo zneužil jeho tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti, rozrušení nebo lehkomyšlnosti [srov. obdobně Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 341].“

41. Citované závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2020, sp. zn. 32 Cdo 1490/2019, připouštějící aplikaci korektivu dobrých mravů ve vztazích mezi podnikateli se v tomto základním principu použijí i v nyní projednávané věci. Je však třeba zdůraznit, že s přihlédnutím k tomu rozdílu, že ve věci sp. zn. 32 Cdo 1490/2019 byly přezkoumávány smluvené úroky z prodlení za porušení závazku prodlením dlužníka, přičemž v projednávané věci jde o úrok, který představuje úplatu za užívání půjčené jistiny (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2007, sp. zn. 33 Odo 657/2005), a tedy poměrnou část peněžitého závazku hlavního (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2009, sp. zn. 21 Cdo 4748/2007). Úrokem v právním smyslu je tak plnění, jehož poskytování je závislé na běhu času, které představuje úplatu za užívání věřitelem poskytnuté jistiny a které dlužník poskytuje pravidelně (srov. shodně např. Janoušek, M. In: Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1889).

42. Možnost ujednat si výši úrokové sazby je obsahovým projevem smluvní volnosti stran. Oproti úroku z prodlení nejde o sjednání případné sankce za porušení smluvního závazku, ale o ujednání o úplatě za hlavní plnění. Hlavnímu plnění je smluvními stranami zpravidla věnována i hlavní pozornost. Strany přitom předpokládají, že plnění bude poskytnuto řádně a včas. Na sjednanou výši úrokové sazby, představující úplatu za hlavní plnění, přistupuje dlužník s tím, že ji v budoucnu bude muset uhradit. Případný zásah soudu do autonomie vůle stran pro rozpor s dobrými mravy bude představovat zásah výjimečný a vždy odůvodněný mimořádnými okolnostmi daného případu.

43. Jestliže tedy Nejvyšší soud v rozhodnutí sp. zn. 32 Cdo 1490/2019 dovedl, že „v případě podnikatele, který uzavřel smlouvu při svém podnikání, však zpravidla (s ohledem na jeho předpokládanou profesionalitu) nebude možné rozpor s dobrými mravy spatřovat v existenci hrubého nepoměru vzájemných plnění vzniklého tím, že při uzavírání smlouvy někdo zneužil jeho tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti, rozrušení nebo lehkomyšlnosti“, tím spíše takový závěr platí v případě úroku, tedy úplaty za užívání jistiny hlavního plnění.

44. Přesto však korektiv dobrých mravů nelze zcela vyloučit ani ve vztazích mezi podnikateli, jak to učinil v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu odvolací soud.

Absolutní neplatnost právního jednání pro rozpor s dobrými mravy

45. Je-li právní jednání v rozporu s dobrými mravy, je třeba současně vyřešit, co je právním následkem porušení korektivu dobrých mravů.

46. Pojem dobrých mravů není v zákoně upraven a je definován v judikatuře. Soudní praxe v tomto směru vychází z názoru, že za dobré mravy je třeba pokládat souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihující podstatné historické tendence jsou sdíleny rozhodující částí společnosti, a mají povahu norem základních (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 1997, sp. zn. 2 Cdon 473/96, uveřejněný pod číslem 16/98 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9.

1998, sp. zn. 3 Cdon 51/96, uveřejněný pod číslem 5/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, a mnohé další). Tento názor je konformní se závěrem obsaženým v judikatuře Ústavního soudu, který za dobré mravy považuje souhrn etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti (srov. například usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 2. 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97, uveřejněné pod číslem 14/1998 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu).

47. Posouzení souladu či rozporu právního jednání s dobrými mravy podle § 1 odst. 2 a § 547 o. z. závisí v každém konkrétním případě na úvaze soudu, neboť tato ustanovení jsou normami, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem a které tak přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností.

48. Ustanovení § 580 o. z. uvádí důvody neplatnosti. Neplatné je tak mj. právní jednání, které se přičí dobrým mravům. Ustanovení § 588 o. z. potom řeší, kdy soud k neplatnosti právního jednání přihlédne i bez návrhu. Podle § 588 o. z. soud přihlédne i bez návrhu k neplatnosti právního jednání, které se zjevně přičí dobrým mravům, anebo které odporuje zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek. Nejvyšší soud v rozsudku velkého senátu ze dne 10. 6. 2020, sen. zn. 31 ICdo 36/2020, vyložil adverbium „zjevně“, užití v § 588 o. z., tak, že nevyjadřuje požadavek na určitý stupeň intenzity narušení veřejného pořádku posuzovaným právním jednáním, nýbrž toliko zdůrazňuje, že narušení veřejného pořádku musí být zřejmé, jednoznačné a nepochybné. Podle rozsudku sen. zn. 31 ICdo 36/2020 „výklad, podle něhož adverbium ‚zjevně‘, užití v § 588 o. z., vyjadřuje požadavek na určitý stupeň intenzity narušení veřejného pořádku posuzovaným jednáním, vede k závěru, podle kterého v řadě případů sice soud konstatuje narušení veřejného pořádku, nicméně bez aktivity jednotlivce (námitky relativní neplatnosti) z tohoto narušení nevyvodí žádné následky. V tomto pojetí veřejný pořádek přestává být ‚veřejným‘ (jeho zachování je ponecháno na vůli a aktivitě jednotlivce), a současně nastává stav, kdy na jeho dodržení není nutné trvat bezvýhradně, ale toliko s výhradou řádně a včas jednotlivcem uplatněné námitky relativní neplatnosti. Jinými slovy, uvedený výklad vede ve svém důsledku k samotnému popření pojmu veřejný pořádek“. Současně podle velkého senátu nelze přehlížet, že uvedený výklad vede k nárůstu právní nejistoty, neboť v jeho důsledku veřejný pořádek tvoří pravidla, na jejichž zachování je někdy nutné bezvýhradně trvat a jindy ne. Hranice mezi relativní a absolutní neplatností by pak byla vymezena velmi neurčitě, pomocí blíže nespécifikovaného a subjektivního pojmu „intenzity“, s jakou je veřejný pořádek určitým jednáním narušován. Podle přesvědčení velkého senátu adverbium „zjevně“, užití v § 588 o. z., vyjadřuje důraz na zřejmost, jednoznačnost či nepochybnost závěru, že k narušení veřejného pořádku posuzovaným jednáním došlo. Je-li tomu tak, nastupuje důsledek v podobě absolutní neplatnosti. V opačném případě nelze o neplatnosti z důvodu narušení veřejného pořádku vůbec uvažovat. Jinak řečeno, veřejný pořádek buď narušen je, nebo není. V pochybnostech, zda byl posuzovaným jednáním narušen veřejný pořádek, je třeba se přiklonit k závěru, že tomu tak není.

49. I když takový výklad učinil Nejvyšší soud na „zjevném“ rozporu s veřejným pořádkem, nelze než vztáhnout tyto závěry obdobně i na „zjevný“ rozpor s dobrými mravy. Porušení korektivu dobrých mravů tak má za následek absolutní neplatnost právního jednání. Právní jednání se tedy buď přičí dobrým mravům a je absolutně neplatné, nebo dobré mravy porušeny nejsou a právní jednání z tohoto důvodu neplatné není [v literatuře srov. obdobně např. Melzer F., Piechowiczová, L. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014, s. 785; Beran, V. In: Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 653; Handlar, J. In: Lavický, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2136; relativní neplatnost právního jednání v rozporu s dobrými mravy dovozuje naopak M. Zuklínová In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J.

a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, komentář k § 580 o. z.]

50. Dobré mravy chrání vždy obecný zájem, nikoli pouze zájem individuální (shodně v literatuře Salač, J. Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 19). Případný závěr o relativní neplatnosti právního jednání pro rozpor s dobrými mravy by vedl v případě nedovolání se relativní neplatnosti k možnému ukládání povinností založených na rozporu s dobrými mravy soudem a příp. i k výkonu rozhodnutí ukládající takové povinnosti (v literatuře obdobně Melzer F., Piechowiczová, L. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník - velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014, s. 785).

51. Jde-li přitom o cenu, podle judikatury Nejvyššího soudu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2012, sp. zn. 30 Cdo 21/2012) „nízká kupní cena (není-li v rozporu s cenovými předpisy), pokud byla výsledkem smluvního ujednání účastníků, aniž by uzavření právního úkonu doprovázela (doprovázely), resp. na uzavření smlouvy měla (měly) vliv i okolnost (okolnosti), v jejímž (jejichž) důsledku by takové jednání se přičilo dobrým mravům, pochopitelně nesleduje nemravný cíl ani nemá nemravný důsledek“. Obdobně v literatuře je argumentováno, že pouhá skutečnost, že někdo dostává více nebo méně, než dává, není v rozporu s dobrými mravy (srov. Hulmák, M. Kontrola cenových ujednání ve spotřebitelských smlouvách. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 229).

52. Je-li tedy důsledkem porušení dobrých mravů absolutní neplatnost právního jednání, bude ve vztahu k ujednání o úroku, úplatě za užívání půjčené jistiny, případný zásah soudu do autonomie vůle stran pro rozpor s dobrými mravy zásahem nepochybně výjimečným a vždy odůvodněným mimořádnými okolnostmi daného případu.

Právní ochrana podnikatele slabší strany prostřednictvím § 433 o. z.

53. Odvolací soud v projednávané věci dospěl k závěru o nemožnosti přezkoumávat ujednání stran podnikatelů o úroku korektivem rozporu s dobrými mravy. Tento závěr je nesprávný. Korektiv dobrých mravů není obecně vyloučen ani ve vztazích mezi podnikateli. Současně však platí, že korektiv dobrých mravů nevylučuje posouzení, zdali na právní poměry stran nedopadají primárně jiná ustanovení občanského zákoníku poskytující právní ochranu jedné ze stran před zneužívajícím jednáním druhé strany (například právní úprava ochrany slabší strany). Ze skutkových zjištění soudů v projednávané věci totiž vyplývá, že dlužník D. S. uzavřel smlouvy jako fyzická osoba, podnikatel. Smlouvy přitom uzavřel s věřitelem, rovněž podnikatelem, akciovou společností, specializujícím se na poskytování tzv. nebankovních úvěrů.

54. Jakkoli tedy vyplývá z dosavadní judikatury (rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 1490/2019), že i podle právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 platí, že smluvní volnost stran, včetně vztahů mezi podnikateli, podléhá korektivě dobrých mravů, bylo na odvolacím soudu, aby vzhledem k procesní obraně žalované a skutkovým zjištěním soudu prvního stupně o okolnostech uzavření smluv posoudil, zdali je namístě aplikovat ustanovení občanského zákoníku o tzv. ochraně slabší strany, nikoli pouze primárně korektivě dobrých mravů, který je korektivem výjimečným, vždy odůvodněným pouze mimořádnými okolnostmi daného případu, a to s popsány důsledky absolutní neplatnosti.

55. Zákonodárce zavedením zvláštní právní úpravy v ustanovení § 433 o. z. v rámci ochrany slabší strany zjevně nezamýšlel rozlišovat mezi subjekty slabší strany a ochranu poskytuje všem subjektům, které definici slabší strany splňují. Slabší stranou může být jak spotřebitel, tak i osoba v postavení podnikatele. Současně zákonodárce zavedením zvláštní ochrany slabší strany zřetelně nezamýšlel poskytovat v případě podnikatelů, jež jsou v závazku slabší stranou, ochranu toliko prostřednictvím korektivě dobrých mravů, který je obecně aplikovatelný bez ohledu na povahu stran.

56. Dovolává-li se tedy slabší strana své právní ochrany a budou-li prokázány zákonné předpoklady takové její právní ochrany, posuzuje soud primárně možnou aplikaci zejména ustanovení § 433 o. z. Ustanovení § 433 o. z. přitom představuje dekompozici a konkretizaci zásady poctivosti (§ 6 o. z.), dobré víry (§ 7 o. z.) a zákazu zneužití práva (§ 8 o. z.) (srov. Bejček, J. Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2016, s. 31).

57. Podle § 433 odst. 1 o. z. kdo jako podnikatel vystupuje vůči dalším osobám v hospodářském styku, nesmí svou kvalitu odborníka ani své hospodářské postavení zneužít k vytváření nebo k využití závislosti slabší strany a k dosažení zřejmé a nedůvodné nerovnováhy ve vzájemných právech a povinnostech stran. V ustanovení § 433 odst. 1 o. z. jde takovým vymezením o zákonný zákaz zneužití hospodářského postavení podnikatele odborníka. Ustanovení je kogentní povahy [v literatuře shodně např. Lasák, J. In: Lavický, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1652; nebo Bejček, J. Soukromoprávní ochrana slabšího obchodního partnera. Bulletin advokacie, 2015, 7-8, s. 24-36]. Za situace, kdy občanský zákoník neuvádí výslovné pravidlo o tom, jaký je následek porušení takového zákonného zákazu, je třeba použít standardní pravidla o neplatnosti právního jednání (v literatuře shodně Havel, B. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014, s. 36). Ustanovení § 433 o. z. je tak samostatně aplikovatelné, tj. k jeho aplikaci zároveň není nutné dovodit porušení jiného (zvláštního) podrobnějšího ustanovení na ochranu slabší strany (srovnej Bejček, J. Soukromoprávní ochrana slabšího obchodního partnera. Bulletin advokacie, 2015, 7-8, s. 24-36, nebo Zapletal, J. In: Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 466).

58. Práva dovolávat se ochrany prostřednictvím právní úpravy řešící ochranu před zneužívajícím jednáním jiného podnikatele podle § 433 o. z. nezbavuje podnikatele, je-li v závazku slabší stranou, ani ustanovení § 1797 o. z. (v literatuře obdobně např. Pelikánová, I., Pelikán, R. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek V. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 159). Ustanovení § 433 o. z. je založeno na vzájemné provázanosti znaků objektivních (zřejmá a nedůvodná nerovnováha ve vzájemných právech a povinnostech stran) a znaků subjektivních (zákaz zneužití kvality odborníka a svého hospodářského postavení, vytváření či využití závislosti jiného podnikatele). Ustanovení § 433 o. z. poskytuje ochranu všem subjektům, které splňují naplnění předpokladů postavení slabší strany a prokáží, že druhá strana zneužila své hospodářské postavení nebo kvalitu odborníka k vytvoření nebo k využití závislosti slabší strany a k dosažení zřejmé a nedůvodné nerovnováhy ve vzájemných právech a povinnostech stran. Na přístupu k takové ochraně poskytované kogentním ustanovením § 433 o. z., dopadající i na slabší stranu z řad podnikatelů, nemůže nic změnit omezení § 1797 o. z. Opačné řešení by vedlo k možným absurdním závěrům, kdy podnikatel v postavení silnější strany by vůči poskytované ochraně prostřednictvím ustanovení § 433 o. z. podnikateli v postavení slabší strany mohl namítat, že takovou ochranu proti zákonnému zákazu zneužití postavení nelze poskytnout s ohledem na § 1797 o. z., neboť využil u slabší strany některé ze subjektivních slabostí předvídaných § 1796 o. z.

59. K otázce aplikace § 433 o. z. je třeba dodat, že ve vztahu ke sjednanému úroku pro účely aplikace ustanovení § 433 o. z. nepostačují pouhá skutková zjištění o jeho výši. Je třeba prokázat ostatní předpoklady důvodné aplikace takové úpravy. Nepostačuje tak prokázání toliko silnějšího hospodářského postavení nebo kvality odborníka, ale je třeba prokázat, že došlo ke zneužití takového postavení nebo kvality odborníka silnější strany.

K otázce aplikace právní úpravy adhezních smluv

60. Je třeba dodat, že ze skutkových zjištění soudů současně vyplývá, že dlužník D. S. uzavřel s

věřitelem tzv. revolvingové smlouvy, přičemž součástí smluv byly tzv. „formulářové smluvní podmínky revolvingové půjčky“.

61. Půjde-li o dlužníka v postavení slabší strany, je třeba posoudit, zdali jsou naplněny předpoklady právní úpravy tzv. adhezních smluv. Použije-li se k uzavření smlouvy se slabší stranou smluvní formulář užívaný v obchodním styku nebo jiný podobný prostředek, má se za to, že smlouva byla uzavřena adhezním způsobem (§ 1798 odst. 2 o. z.). Ustanovení o smlouvách uzavíraných adhezním způsobem platí pro každou smlouvu, jejíž základní podmínky byly určeny jednou ze smluvních stran nebo podle jejích pokynů, aniž slabší strana měla skutečnou příležitost obsah těchto základních podmínek ovlivnit (§ 1798 odst. 1 o. z.). Pro aplikaci ustanovení občanského zákoníku o adhezních smlouvách musí souběžně nastat dva předpoklady: a) adhezní kontraktace ve smyslu § 1798 odst. 1 o. z. a b) postavení adhezního smluvního partnera jakožto slabší strany ve smyslu § 433 o. z. (srov. shodně v literatuře Bejček, J. Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2016, s. 201).

62. Za splnění těchto podmínek se pravidla o adhezní kontraktaci použijí i na vztahy mezi podnikateli, nevyloučí-li si ji strany za splnění zákonných předpokladů podle § 1801 o. z. Z ustanovení § 1801 o. z. vyplývá, že soud z úřední povinnosti nepřihlíží k ujednání, kterým strany mění právní účinky tohoto pravidla (obecně k následkům a důvodům, pro které soud ex officio bez ohledu na návrhy stran nepřihlíží k obsahu ujednání, viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 11. 2018, sp. zn. 29 Cdo 5943/2016, uveřejněný pod číslem 103/2019 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

63. Z § 1801 věty druhé o. z. plyne, že ve vztahu mezi podnikateli je odchýlné ujednání stran přípustné, ledaže strana prokáže, že doložka uvedená mimo vlastní text smlouvy a navržená druhou smluvní stranou hrubě odporuje obchodním zvyklostem a zásadě poctivého obchodního styku. Ujednání vylučující použití § 1799 a § 1800 o. z. mezi podnikateli tedy nevyvolává právní účinky jen tehdy, odporuje-li obchodním zvyklostem a zásadě poctivého obchodního styku a současně bylo-li navrženo druhou smluvní stranou a uvedeno mimo vlastní text smlouvy. Naplnění posledně jmenované podmínky, tedy že jde o ujednání uvedené mimo vlastní text smlouvy, naznačuje, že by korektiv obchodních zvyklostí a zásady poctivého obchodního styku mezi podnikateli nebylo možno vyloučit jen v případě, jestliže je doložka o vyloučení použití § 1799 a § 1800 o. z. obsažena v nepřímých smluvních ujednání, tedy v obchodních podmínkách ve smyslu § 1751 o. z.

64. Je třeba uvést, že v literatuře je poukazováno na nelogičnost takového možného závěru, neboť „pak by ale nebylo zřejmé, jaký má komentovaný § 1801 věta druhá o. z. účel. Vždyť ochranu před překvapivostí obchodních podmínek obsahuje již § 1753 o. z., nejvlastnějším smyslem ustanovení o adhezních smlouvách je chránit slabší stranu před nutností přistoupit na zásadně nevýhodné podmínky a klade se otázka, oč je vnucená doložka méně tíživá, vyskytuje-li se v samotném textu smlouvy, a nikoli v obchodních podmínkách“ [Petrov, J. In: Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 355]. Obdobně J. Šilhán argumentuje, že ustanovení § 1801 o. z. by mělo být aplikovatelné na adhezní obsah bez ohledu na to, zda je či není vyloučení umístěno mimo vlastní text smlouvy (Šilhán, J. In: Bejček, J., Kotásek, J., Příkazská, M. a kol. Obchodní podmínky. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 50). Za situace, ujednají-li si strany (ve vztahu mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti), že vylučují použití § 1799 a § 1800 o. z., je tak třeba obsah i tohoto ujednání poměřovat s ohledem na obchodní zvyklosti a dodržení zásad poctivého obchodního styku, je-li tato klauzule součástí adhezní smlouvy, nikoliv jen v návaznosti na to, zda je tato doložka pojata do vlastního textu smlouvy či mimo něj.

65. V poměrech projednávané věci, ve vztahu k adhezní kontraktaci je však třeba uzavřít, že dovolacímu přezkumu byla otevřena otázka posuzování ujednání o úroku, nikoliv jiných např.

sankčních ujednání ve smlouvě. Pouhá nepřiměřenost úplaty (poměru plnění a protiplnění), tedy i úroku, přitom předmětem přezkumu právní úpravou adhezních smluv (prostřednictvím § 1800 odst. 2 o. z.) být nemůže [v literatuře shodně např. Petrov, J. In: Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 351].

Ke smlouvám uzavíraným podnikatelem nikoli v rámci jeho podnikatelské činnosti

66. Zbývá uvést, že Nejvyšší soud v poměrech typově obdobné smlouvy uzavřené za účinnosti občanského zákoníku účinného od 1. 1. 2014 neshledal v usnesení ze dne 23. 2. 2021, sp. zn. 33 Cdo 158/2021, v rozporu s dosavadní judikaturou k postavení spotřebitele závěry odvolacího soudu, jestliže „žalovaný uzavíral smlouvu s žalobkyní za účelem uspokojení osobní potřeby (splacení závazků nesouvisejících s jeho podnikatelskou činností) a podle zjištění odvolacího soudu ve smluvním vztahu s žalobkyní nevystupoval jako podnikatel při své podnikatelské činnosti“. Nejvyšší soud poukázal na dosavadní rozhodovací praxi (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2017, sp. zn. 23 Cdo 705/2017, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2016, sp. zn. 33 Cdo 1685/2015) jež „vymezuje spotřebitele jako osobu, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti, tedy která jedná za účelem osobní potřeby ve smyslu spotřeby, neboli nečiní tak opakovaně a za úplatu. Pro odpověď na otázku, zda fyzická osoba uzavírající smlouvu s dodavatelem (§ 52 odst. 2 obč. zák.) je v postavení spotřebitele (§ 52 odst. 3 obč. zák.), je rozhodující především účel jednání takové osoby v konkrétním smluvním vztahu“.

67. Spotřebitelem je každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná (§ 419 o. z.). Ze samotné definice spotřebitele vyplývá, že spotřebitelem může být i fyzická osoba podnikatel, protože se předpokládá, že určitá osoba koná mimo rámec své podnikatelské činnosti. Tato podmínka je splněna nikoliv jen v případě, kdy osoba není vůbec podnikatelem, ale i v tom případě, kdy jedná mimo rámec své podnikatelské činnosti (obdobně v literatuře např. Csach, K. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014, s. 4). Ustanovení na ochranu spotřebitele by měla být aplikována i na vztahy, v nichž vystupuje fyzická osoba, jež má podnikatelské oprávnění, avšak v těchto vztazích se jako podnikatel nechová (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 10. 1. 2012, sp. zn. I. ÚS 1930/11). Spotřebitelem může tedy být jen člověk, který s podnikatelem jedná mimo rámec vlastní podnikatelské činnosti. Tím však není, jak zdůrazňuje i důvodová zpráva k § 419 o. z., „vyloučena ochrana těch podnikatelů, kteří se za určité situace ocitnou v postavení slabší strany (typicky uzavírá-li smlouvu právnická osoba nebo podnikatel v pozici neprofesionála s osobou, která je v daném oboru profesionálem). Těmto osobám náleží ochrana podle obecných ustanovení, nikoli podle zvláštní úpravy ochrany spotřebitele“. Jde-li tedy např. o podnikatele fyzickou osobu (jako v případě dlužníka v projednávané věci), nelze vyloučit, že mu bude přináležet právní ochrana jako tzv. slabší straně za splnění zákonných předpokladů podle § 433 o. z. i v případě, že jedná s jiným podnikatelem v rámci své podnikatelské činnosti, avšak druhá strana zneužije svého postavení odborníka k vytvoření či využití závislosti takového podnikatele slabší strany k dosažení zřejmé a nedůvodné nerovnováhy ve vzájemných právech a povinnostech stran.

68. Uvedené závěry se uplatní i v poměrech projednávané věci. Odvolací soud se omezil v otázce přezkumu úroku toliko na argumentaci o vyloučení korektivu dobrých mravů. Uvedený korektiv, jak rozebráno výše, není vyloučen ani ve vztazích mezi podnikateli. Současně je však třeba zkoumat, zdali dlužník smlouvu neuzavřel v postavení spotřebitele (srov. § 419 o. z.) a zda se v poměrech projednávané věci tak neuplatní i ustanovení § 1810 a násl. o. z. a právní úprava zákona č. [145/2010](#) Sb., o spotřebitelském úvěru.

Shrnutí závěrů v poměrech projednávané věci

69. Jsou-li právním jednáním porušeny principy dobrých mravů, uplatní se tento korektiv i ve vztazích mezi podnikateli. Porušení korektivu dobrých mravů má za následek absolutní neplatnost právního jednání. Případný závěr soudu o absolutní neplatnosti ujednání stran pro rozpor s korektivem dobrých mravů je však zásahem výjimečným a vždy odůvodněným mimořádnými okolnostmi daného případu.
70. Korektiv dobrých mravů však přitom nevylučuje posouzení, zdali na právní poměry stran nedopadají jiná ustanovení občanského zákoníku poskytující právní ochranu jedné ze stran před zneužívajícím jednáním druhé strany (například právní úprava ochrany slabší strany).
71. Spotřebitelem může být každý člověk, tedy i fyzická osoba podnikatel, který mimo rámec své podnikatelské činnosti uzavírá smlouvu s jiným podnikatelem.
72. Uzavřel-li podnikatel fyzická osoba smlouvu s jiným podnikatelem v rámci své podnikatelské činnosti, nelze vyloučit, že mu bude přináležet zákonná ochrana jako tzv. slabší straně za podmínek § 433 o. z.
73. Práva dovolávat se ochrany prostřednictvím právní úpravy poskytující ochranu před zneužívajícím jednáním jiného podnikatele podle § 433 o. z. nezbavuje podnikatele, je-li v závazku slabší stranou, ani ustanovení § 1797 o. z.
74. Je-li jeden z podnikatelů slabší stranou, dopadá působnost právní úpravy o adhezni kontraktaci i na vztahy mezi podnikateli (nevyloučí-li si ji strany za splnění zákonných předpokladů podle § 1801 o. z.). Pouhá nepřiměřenost úplaty, tedy i úroku, však předmětem přezkumu právní úpravou adhezni smluv (prostřednictvím § 1800 odst. 2 o. z.) být nemůže.
75. Samotná výše úroků nebude ve vztazích mezi podnikateli zpravidla bez dalších okolností představovat naplnění ani zákonných předpokladů rozporu s dobrými mravy podle § 588 o. z.
76. Je-li jeden z podnikatelů slabší stranou, nepůjde v otázce samotné výše úroku bez naplnění dalších zákonných předpokladů § 433 o. z. ani o důvodnou aplikaci tohoto ustanovení.
77. Právní posouzení odvolacího soudu je v projednávané věci neúplné, tudíž nesprávné, jestliže se odvolací soud nezabýval všemi rozhodnými skutkovými a právními závěry soudu prvního stupně, který nezvažoval pouze absolutní výši úrokové sazby, ale též okolnost, že „žalobkyně dopředu předpokládala, že dlužník svůj dluh neuhradí a ten se mu ‚revolvingem‘ úroků, smluvních pokut a zesplatněných jistin zmnoží tak, že jedinou cestou pro něho bude podání insolvenčního návrhu. Také se zvýšením svého nároku o násobek dlužné částky může snažit věřitel zlepšit své postavení vůči ostatním věřitelům po vstupu dlužníka do insolvence. Tomu by odpovídalo zesplatnění pohledávek a jejich navýšení vzápětí po podání insolvenčního návrhu dlužníkem“.
78. Na odvolacím soudu bude, aby na úvahy soudu prvního stupně v rámci odůvodnění náležitě reagoval, popřípadě se zabýval dalšími rozhodnými okolnostmi významnými pro posouzení, zdali v poměrech projednávané věci vzhledem k uplatněné procesní obraně žalované nepřipadá primárně v úvahu aplikace ustanovení o právní ochraně slabší strany, případně zdali ujednání stran vyhoví hodnotovému korektivu dobrých mravů. Odvolací soud současně posoudí, zdali smlouvy uzavřené mezi stranami jsou smlouvami o zápůjčce podle § 2390 a násl. o. z. nebo smlouvami o úvěru podle § 2395 a násl. o. z. Není přitom rozhodující, zda strany smlouvu označily jako „zápůjčku“, anebo „úvěr“. Rozhodující je, zda obsah smlouvy a jeho výklad směřují k základním ustanovením § 2390 o. z., anebo § 2395 o. z. (srov. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. 29 Cdo

680/2008, a v literatuře shodně Petrov, J. In: Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 2574).

V. Závěr

79. Nejvyšší soud s ohledem na výše uvedené shledal, že rozhodnutí odvolacího soudu v rozsahu té části I. výroku napadeného rozhodnutí, kterou odvolací soud rozsudek insolvenčního soudu změnil tak, že se určuje, že žalobkyně má za dlužníkem D. S. v insolvenčním řízení vedeném u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. KSUL 79 INS XY dílčí pohledávku č. 1 ve výši 160.249,64 Kč a dílčí pohledávku č. 3 ve výši 68.744 Kč, není správné a dovolání je důvodné. Z toho důvodu napadený rozsudek v tomto rozsahu odvolacího soudu (včetně závislého výroku o nákladech řízení) podle § 243e odst. 1 o. s. ř. bez jednání (§ 243a odst. 1 o. s. ř.) zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).

80. V rozsahu, v němž dovolání směřovalo do té části I. výroku napadeného rozhodnutí, kterou odvolací soud rozsudek insolvenčního soudu změnil tak, že se určuje, že žalobkyně má za dlužníkem D. S. v insolvenčním řízení vedeném u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. KSUL 79 INS XY dílčí pohledávku č. 2 ve výši 142.445 Kč a dílčí pohledávku č. 4 ve výši 66.732 Kč, Nejvyšší soud dovolání odmítl podle § 243c odst. 1 věty první o. s. ř.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Tarifní hodnota](#)
- [Nepoložení předběžné otázky Soudnímu dvoru EU](#)
- [Koupě nemovité věci](#)
- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předkupní právo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušování řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Rodinný závod \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Dědictví](#)
- [Výživné](#)
- [Valná hromada](#)